

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Niende Afdeling)

26. februar 2015 *

»Direktiv 93/13/EØF — urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere — artikel 4, stk. 2 — vurdering af, om kontraktvilkårene er urimelige — undtagelse, der gælder for vilkår om aftalens hovedgenstand eller om overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, forudsat at de er affattet klart og forståeligt — vilkår vedrørende en »risikoprovision« oppebåret af långiveren, som på visse betingelser giver denne lov til ensidigt at ændre rentesatsen«

I sag C-143/13,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Tribunalul Specializat Cluj (Rumænien) ved afgørelse af 26. november 2012, indgået til Domstolen den 20. marts 2013, i sagen:

Bogdan Matei,

Ioana Ofelia Matei

mod

SC Volksbank România SA,

har

DOMSTOLEN (Niende Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, K. Jürimäe, og dommerne M. Safjan og A. Prechal (refererende dommer),

generaladvokat: N. Wahl

justitssekretær: fuldmægtig L. Carrasco Marco,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 19. november 2014,

efter at der er afgivet indlæg af:

— SC Volksbank România SA ved D. Ciubotariu, G. Murgulescu og G. Vintilă samt ved M. Clough, QC, og avocat B. Papandopol

— den rumænske regering ved R.-H. Radu og I.-R. Hațieganu, som befuldmægtigede

* Processprog: rumænsk.

— Europa-Kommissionen ved C. Gheorghiu, M. Owsiany-Hornung og M. van Beek, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 4, stk. 2, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT L 95, s. 29).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem Bogdan Matei og Ioana Ofelia Matei (herefter under ét »låntagerne«) på den ene side og SC Volksbank România SA (herefter »Volksbank«) på den anden side vedrørende den påståede urimelige karakter af vilkår, der indgik i forbrugerkreditaftaler, og som dels foreskrev en »risikoprovision« oppebåret af Volksbank, dels gav sidstnævnte tilladelse til på visse betingelser ensidigt at ændre rentesatsen.

Retsforskrifter

EU-retten

Direktiv 93/13

- 3 12., 19. og 20. betragtning til direktiv 93/13 har følgende ordlyd:

»[D]e nationale lovgivninger giver [...] på nuværende tidspunkt kun mulighed for en delvis harmonisering; kun kontraktvilkår, der ikke er blevet individuelt forhandlet, er omfattet af dette direktiv; det er vigtigt at give medlemsstaterne mulighed for under overholdelse af [EØF-traktaten] at sikre forbrugeren et højere beskyttelsesniveau ved at fastsætte strengere nationale bestemmelser end bestemmelserne i dette direktiv.

[...]

[V]ed anvendelsen af dette direktiv bør vurderingen af, om et vilkår er urimeligt, ikke omfatte vilkår, der omhandler aftalens hovedgenstand eller forholdet mellem leverancens eller ydelsens kvalitet og pris; der kan imidlertid tages hensyn til aftalens hovedgenstand og forholdet mellem kvalitet og pris ved vurderingen af, om andre kontraktvilkår er urimelige [...]

[K]ontrakterne skal være formuleret på en klar og forståelig måde, og forbrugeren skal have en reel mulighed for at gøre sig bekendt med alle vilkårene [...]

- 4 Direktivets artikel 1, stk. 1, bestemmer:

»Formålet med dette direktiv er indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere.«

5 Nævnte direktivs artikel 3 fastsætter:

»1. Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.

[...]

3. Bilaget indeholder en vejledende og ikke-udtømmende liste over de kontraktvilkår, der kan betegnes som urimelige.«

6 Artikel 4 i direktiv 93/13 har følgende ordlyd:

»1. Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.

2. Vurderingen af, om kontraktvilkårene er urimelige, omfatter hverken definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, for så vidt disse vilkår er affattet klart og forståeligt.«

7 Direktivets artikel 5 bestemmer:

»I de aftaler, hvor alle eller nogle af de vilkår, der tilbydes forbrugeren, er i skriftlig form, skal disse vilkår altid være udarbejdet på en klar og forståelig måde. [...]«

8 Nævnte direktivs artikel 8 bestemmer:

»Medlemsstaterne kan inden for det område, der omfattes af dette direktiv, vedtage eller bevare strengere bestemmelser, der er forenelige med traktaten, for at sikre et højere forbrugerbeskyttelsesniveau.«

9 Bilaget til samme direktiv om kontraktvilkår som omhandlet i direktivets artikel 3, stk. 3, indeholder i punkt 1 en ikke-udtømmende liste over kontraktvilkår, der kan anses for at være urimelige. Punkt 1, litra j), opregner kontraktvilkår, hvis formål eller virkning er »at tillade den erhvervsdrivende ensidigt at ændre kontraktvilkårene uden gyldig og i aftalen anført grund«. I nævnte punkt 1, litra l), er indeholdt de vilkår, hvis formål eller virkning er »at tillade [...] leverandøren af tjenesteydelser at sætte prisen op, uden at forbrugeren [...] har en tilsvarende ret til at annullere kontrakten, hvis den endelige pris er for høj i forhold til den pris, der blev aftalt ved kontraktens indgåelse«.

10 Punkt 2 i dette bilag omhandler rækkevidden af direktivets punkt 1, litra g), j) og l). Punkt 2, litra b), angiver navnlig, at punkt 1, litra j), »[ikke] forhindrer [...], at en leverandør af finansielle tjenesteydelser kan forbeholde sig ret til, hvis der foreligger gyldig grund, uden varsel at ændre den rentesats, som forbrugeren skal betale, eller beløbet for andre udgifter i forbindelse med finansielle tjenesteydelser, forudsat at den erhvervsdrivende forpligtes til snarest muligt at give den anden eller de andre aftaleparter meddelelse herom, og at den anden eller de andre aftaleparter omgående kan opsige aftalen«. Punkt 2, litra d), i samme bilag angiver, at sidstnævntes punkt 1, litra l), »ikke [er] til hinder for lovformelige prisreguleringsklausuler, såfremt retningslinjerne for prissvingningerne er udførligt beskrevet i kontrakten«.

Direktiv 2008/48/EF

11 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF (EUT L 133, s. 66, og berigtigelser i EUT 2009 L 207, s. 14, EUT 2010 L 199, s. 40, og EUT 2011 L 234, s. 46) pålægger kreditgiveren en generel forpligtelse til forud for aftaleindgåelsen såvel som i låneaftalen at give forbrugeren visse oplysninger, bl.a. om de årlige omkostninger i procent (herefter »ÅOP«). I bilag I til direktivet angives der en harmoniseret metode til beregning af ÅOP.

12 Det hedder i artikel 2, stk. 2, i direktiv 2008/48:

»Dette direktiv finder ikke anvendelse på følgende:

- a) kreditaftaler, som er sikret enten ved pant eller ved en anden sammenlignelig sikkerhedsstillelse, der almindeligvis anvendes i en medlemsstat i forbindelse med fast ejendom, eller som er sikret i form af en rettighed relateret til fast ejendom

[...]«

13 Direktivets artikel 3 bestemmer:

»I dette direktiv forstås ved:

[...]

- g) »samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkreditten«: alle omkostninger, herunder renter, provision, afgifter og enhver anden form for honorar, som forbrugeren skal betale i forbindelse med kreditaftalen, og som kreditgiveren har kendskab til, bortset fra notarialgebyrer; omkostninger ved accessoriske tjenesteydelser i forbindelse med kreditaftalen, navnlig forsikringspræmier, medregnes også, såfremt indgåelsen af aftalen om tjenesteydelser desuden er obligatorisk for at opnå kreditten eller for at opnå kreditten på de annoncerede vilkår og betingelser

[...]

- i) »[ÅOP]« de samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkreditten udtrykt i procent pr. år af det samlede kreditbeløb [...]

[...]«

Rumænsk ret

Lov nr. 193/2000

14 Lov nr. 193/2000 om urimelige kontraktvilkår i aftaler indgået mellem erhvervsdrivende og forbrugere, i sin genoptrykte udgave (*Monitorul Oficial al României*, del I, nr. 305, af 18.4.2008, herefter »lov nr. 193/2000«), tilsigter at gennemføre direktiv 93/13 i national ret.

15 Artikel 1, stk. 3, i lov nr. 193/2000 bestemmer:

»Erhvervsdrivende må ikke indsætte urimelige vilkår i aftaler, der indgås med forbrugere.«

16 Denne lovs artikel 4 fastsætter:

»1. Et kontraktvilkår, der ikke er blevet direkte forhandlet med forbrugeren, anses for at være urimeligt, hvis det isoleret set eller i sammenhæng med andre kontraktvilkår i strid med kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser til skade for forbrugeren.

2. Et kontraktvilkår anses for ikke at have været direkte forhandlet med forbrugeren, hvis det er blevet fastlagt, uden at forbrugeren har haft mulighed for at have indflydelse på det, som i tilfælde af standardkontrakter eller almindelige salgsbetingelser, som anvendes af erhvervsdrivende, der driver virksomhed på markedet for de pågældende varer eller tjenesteydelser.

3. Den omstændighed, at visse elementer af kontraktvilkårene eller et enkelt af disse vilkår har været genstand for en direkte forhandling med forbrugeren, udelukker ikke, at bestemmelserne i nærværende lov finder anvendelse på resten af kontrakten, såfremt den samlede vurdering af kontrakten viser, at denne i forvejen er blevet ensidigt udarbejdet af den erhvervsdrivende. Såfremt en erhvervsdrivende hævder, at et standardvilkår er blevet direkte forhandlet med forbrugeren, påhviler det den erhvervsdrivende at fremlægge beviser i denne henseende.

4. Bilaget, der er en integrerende del af denne lov, indeholder som eksempler en liste over vilkår, der anses for at være urimelige.

5. Med forbehold af bestemmelserne i nærværende lov bedømmes den urimelige karakter af et kontraktvilkår på grundlag af:

- a) hvilken type varer eller tjenesteydelser der er genstand for aftalen på tidspunktet for aftalens indgåelse
- b) alle de faktiske omstændigheder, der har ført til aftalens indgåelse
- c) andre vilkår i aftalen eller andre aftaler, som hænger sammen med denne.

6. Vurderingen af, om kontraktvilkårene er urimelige, omfatter hverken definitionen af aftalens hovedgenstand eller det passende forhold mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, for så vidt som disse vilkår er affattet på et sprog, der er klart og letforståeligt.«

17 Punkt 1, litra a), i det i artikel 4, stk. 4, i lov nr. 193/2000 omhandlede bilag indeholder en ordret gengivelse af punkt 1, litra j), og punkt 2, litra b), i bilaget til direktiv 93/13.

OUG nr. 50/2010

18 Regeringens hastedekret nr. 50/2010 om forbrugerkreditaftaler (*Monitorul Oficial al României*, del I, nr. 389, af 11.6. 2010, herefter »OUG nr. 50/2010«) tilsigter at gennemføre direktiv 2008/48 i national ret.

19 Artikel 2, stk. 1, i OUG nr. 50/2010 bestemmer følgende:

»Nærværende hastedekret finder anvendelse på kreditaftaler, herunder kreditaftaler, som er sikret ved pant i fast ejendom eller ved en rettighed relateret til fast ejendom samt kreditaftaler, der er bestemt til erhvervelse eller bevarelse af ejendomsrettigheder til en eksisterende eller projekteret bygning eller til renovering, indretning, konsolidering, sanering, udvidelse eller til øgning af bygningens værdi, uafhængigt af det samlede kreditbeløb.«

20 Artikel 36 i OUG nr. 50/2010 fastsætter:

»Kreditor kan udelukkende oppebære følgende for den ydede kredit: provision for gennemgang af kreditanmodningen, provision for forvaltning af kreditten eller for forvaltning af den løbende konto, kompensation for de omkostninger, der er direkte knyttet til den førtidige tilbagebetaling, omkostninger for forsikringer, i givet fald strafgebyrer samt en enkelt provision for ydelser, der er ydet på forbrugers anmodning.«

21 Artikel 95 i OUG nr. 50/2010 har følgende ordlyd:

»1. For så vidt angår løbende aftaler er kreditor forpligtet til inden for 90 dage efter ikrafttrædelsen af dette hastedekret at sikre, at aftalen er i overensstemmelse med dekretets bestemmelser.

2. Ændringen af de løbende aftaler foretages ved hjælp af aftaletillæg inden for 90 dage efter ikrafttrædelsen af dette hastedekret.

[...]«

Lov nr. 288/2010

22 Artikel I, stk. 1, i lov nr. 288/2010 om stadfæstelse af regeringens hastedekret nr. 50/2010 om forbrugerkreditaftaler (*Monitorul Oficial al României*, del I, nr. 888, af 30.12.2010) bestemmer:

»Artikel 95 [i OUG nr. 50/2010] ændres som følger:

Artikel 95 – Bestemmelserne i nærværende hastedekret finder ikke anvendelse på aftaler, som allerede var indgået på datoen for ikrafttrædelsen af hastedekretet, med undtagelse af bestemmelserne i artikel 37a, artikel 66-69 og [...] artikel 50-55, artikel 56, stk. 2, artikel 57, stk. 1 og 2, samt artikel 66-71.«

23 Artikel II i lov nr. 288/2010 bestemmer:

»1. De aftaletillæg, der er indgået og underskrevet indtil datoen for ikrafttrædelsen af denne lov med henblik på at sikre, at aftalerne bringes i overensstemmelse med bestemmelserne i [OUG nr. 50/2010], har retsvirkning i henhold til de aftalevilkår, som parterne har fastsat.

2. De aftaletillæg, der ikke er underskrevet af forbrugerne, og som anses for at være stiltiende accepteret indtil datoen for ikrafttrædelsen af denne lov, har retsvirkning i henhold til deres ordlyd, undtagen i tilfælde af, at forbrugeren eller långiveren giver meddelelse om det modsatte inden for en frist på 60 dage at regne fra datoen for ikrafttrædelsen af denne lov.«

Twisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

24 Låntagerne indgik to kreditaftaler med Volksbank. Den første aftale, der blev indgået den 4. marts 2008, og som var til dækning af løbende personlige udgifter, vedrører en kredit på 8 000 EUR. Denne kredit, der skal tilbagebetales over en periode på fem år, blev bevilget med en fast årlig rentesats på 9% og ÅOP på 20,49%.

25 Den anden aftale, der blev indgået den 7. marts 2008, vedrører en kredit på 103 709,18 schweizerfranc (CHF). Den tilsigter at finansiere købet af en ejendom og er sikret ved pant i denne ejendom. Denne kredit skal tilbagebetales over en periode på 25 år, den årlige rentesats er fastsat til 3,99%, og ÅOP er på 19,55%.

- 26 I medfør af klausul 3, litra d), i de særlige vilkår til begge disse to aftaler vedrørende en variabel rentesats »forbeholder banken sig ret til at ændre rentesatsen, hvis der indtræder væsentlige ændringer på pengemarkedet, og vil da meddele låntagerne en ny rentesats, i hvilken forbindelse den således ændrede rentesats vil blive anvendt fra og med tidspunktet for meddelelsen«.
- 27 Klausul 3.5 i de generelle vilkår i de i hovedsagen omhandlede kreditaftaler med overskriften »risikoprovision« bestemmer, at for at kreditten kan ydes, kan låntager afkræves en risikoprovision af banken, som beregnes af restbeløbet, og som skal betales månedligt under hele kreditaftalens løbetid.
- 28 Klausul 5 i de særlige vilkår til de nævnte aftaler, der ligeledes har overskriften »risikoprovision«, præciserer, at denne provision svarer til 0,74% af restbeløbet af det i euro optagne lån og 0,22% af restbeløbet af det i schweizerfranc optagne lån. Det samlede beløb, der hermed skulle betales i risikoprovision, udgør 1 397,17 EUR for det i euro optagne lån og 39 955,98 CHF for det i schweizerfranc optagne lån.
- 29 Efter den 22. juni 2010, der var ikrafttrædelsesdatoen for OUG nr. 50/2010, tog Volksbank skridt til at bringe de i hovedsagen omhandlede kreditaftaler i overensstemmelse med bestemmelserne i dette hastedekret. Denne bank tilbød således i udkast til aftaletillæg til disse kreditaftaler at erstatte betegnelsen af klausulerne vedrørende »risikoprovisionen« med betegnelsen »provision for forvaltning af kreditten« – idet oppebærelse af denne provision var udtrykkeligt tilladt i medfør af det nævnte hastedekrets artikel 36 – uden dog at ændre indholdet af disse klausuler. Låntagerne modsatte sig dette forslag og nægtede følgelig at skrive under på disse aftaletillæg.
- 30 Da låntagerne var af den opfattelse, at alle de i hovedsagen omhandlede kontraktvilkår, herunder vilkårene vedrørende rentesatsens variabilitet og »risikoprovisionen«, udgjorde urimelige kontraktvilkår i henhold til artikel 4 i lov nr. 193/2000, anlagde de – efter at de havde rettet henvendelse til den nationale myndighed til forbrugerbeskyttelse, der ikke fulgte op på deres henvendelse – sag ved Judecătoria Cluj-Napoca (retten i første instans i Cluj-Napoca) med påstand om, at denne fastslog, at de pågældende kontraktvilkår var urimelige og følgelig ugyldige.
- 31 Ved dom af 12. december 2011 tog denne ret låntagernes påstand delvis til følge.
- 32 Den nævnte ret fastslog, at visse vilkår var urimelige og følgelig skulle anses for at være ugyldige. Ifølge samme ret er dette tilfældet i forhold til klausulen vedrørende rentesatsens variabilitet, idet begrebet »væsentlige ændringer på pengemarkedet« er for vagt, hvilket derfor gør det muligt for banken at ændre rentesatsen efter forgodtbefindende.
- 33 Til gengæld var retten af den opfattelse, at klausulen vedrørende »risikoprovisionen« samt forslaget til klausulen om »provision for forvaltning af kreditten« ikke kunne anses for at være urimelige, idet det bl.a. ikke tilkommer retten at vurdere den konkrete risiko, som banken har påtaget sig, eller de kontraktlige garantiers effektivitet.
- 34 Såvel låntagerne som Volksbank appellerede denne dom til Tribunalul Specializat Cluj. Sidstnævnte ret har bemærket, at selv om Domstolen endnu ikke har truffet afgørelse vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt kontraktvilkår som dem, der vedrører den »risikoprovision« som er omhandlet i hovedsagen, udgør en del af aftalens »hovedgenstand« og/eller »pris« som omhandlet i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, har visse rumænske retter allerede fastslået, at sådanne vilkår ikke er omfattet af de nævnte begreber, som de er indeholdt i artikel 4, stk. 6, i lov nr. 193/2000 Denne bestemmelse indeholder nemlig en ordret gengivelse af artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, således at en vurdering af, om disse vilkår eventuelt er urimelige, ikke er udelukket.
- 35 Retterne har været af den opfattelse, at denne udelukkelse ikke finder anvendelse på sådanne vilkår, bl.a. fordi kreditgiveren ikke leverer nogen tjenesteydelse, der udgør en modydelse, der kan begrunde oppebærelse af denne provision, og at formuleringen af disse vilkår i øvrigt er uklare.

- 36 Under disse omstændigheder har Tribunalul Specializat Cluj besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Henset til, at vurderingen af, om aftalevilkårene er urimelige i medfør af artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, hverken omfatter definitionen af aftalens genstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, for så vidt [som] disse aftalevilkår er affattet klart og forståeligt, og henset til, at den i artikel 3, litra g), i direktiv 2008/48 anførte definition af de samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkrediten – som inkluderer alle provisioner, som forbrugeren skal betale i forbindelse med forbrugerkreditaftalen – i medfør af artikel 2, stk. [2], litra a), i direktiv 2008/48 ikke kan anvendes til fastlæggelse af genstanden for en kreditaftale, som er sikret ved pant, er det uklart, om begreberne »genstand« og/eller »pris«, jf. artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, kan fortolkes således, at disse begreber (»genstand« og/eller »pris« for en kreditaftale, som er sikret ved pant) – blandt de elementer, der udgør den modydelse, som kreditinstituttet har ret til – også omfatter [ÅOP] for den omhandlede kreditaftale, som er sikret ved pant, hvilke særligt består af en fast eller variabel rentesats, bankgebyrer og andre omkostninger, som er inkluderet og defineret i kreditaftalen?«

Om det præjudicielle spørgsmål

Formaliteten

- 37 Volksbank har gjort gældende, at på grund af indgåelsen af et forlig med låntagerne er tvisten mellem parterne i hovedsagen blevet løst. Idet der ikke længere verserer en sag for den forelæggende ret, er en besvarelse af det præjudicielle spørgsmål ikke længere nødvendig, og Domstolen bør i henhold til dens procesreglements artikel 100, stk. 2, fastslå, at betingelserne for, at den har kompetence i sagen, ikke længere er opfyldt.
- 38 I denne henseende følger det af Domstolens faste praksis, at hvis denne konstaterer, at der ikke længere reelt verserer en sag for den forelæggende ret, således at en besvarelse af det præjudicielle spørgsmål ikke har nogen betydning med henblik på denne rets afgørelse af en tvist, vurderer Domstolen, at det er ufornuddent at træffe afgørelse om anmodningen om præjudiciel afgørelse (jf. i denne retning bl.a. domme Djabali, C-314/96, EU:C:1998:104, præmis 16, 21 og 22, og García Blanco, C-225/02, EU:C:2005:34, præmis 23 og 29-31, samt kendelse Mohammad Imran, C-155/11 PPU, EU:C:2011:387, præmis 14 og 19-21).
- 39 I nærværende sag skal det bemærkes, at den forelæggende ret ved skrivelse af 14. februar 2014 har meddelt Domstolen, at der var blevet indgået en forligsaftale mellem Volksbank og låntagerne.
- 40 I samme skrivelse angav denne ret dog, at den ikke havde taget denne aftale til efterretning for så vidt angik spørgsmålet om den angiveligt urimelige karakter af aftalevilkårene vedrørende den »risikoprovision«, der blev oppebåret af Volksbank, eftersom dette spørgsmål burde anses for at udgøre et ufravigeligt retsprincip, som parterne ikke kan indgå forlig om, og at Domstolens besvarelse af det præjudicielle spørgsmål, som var blevet forelagt, derfor fortsat var af afgørende betydning for den nævnte ret med henblik på at træffe afgørelse i tvisten i hovedsagen.
- 41 Under disse omstændigheder kan det under anvendelse af det princip, der er blevet fastslået i den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 38, ikke konstateres, at der reelt ikke længere verserer en sag for den forelæggende ret. Det fremgår tværtimod udtrykkeligt af den forelæggende rets bemærkninger, at Domstolens besvarelse af det præjudicielle spørgsmål fortsat ikke alene er nyttigt, men også afgørende for en løsning af tvisten i hovedsagen.

- 42 Følgelig skal den formalitetsindsigelse, som Volksbank har fremsat, forkastes, og der skal træffes afgørelse i forhold til anmodningen om præjudiciel afgørelse.

Om realiteten

- 43 Indledningsvis skal rækkevidden af det forelagte spørgsmål klarlægges.
- 44 Ifølge dette spørgsmåls ordlyd ønskes det oplyst, om begreberne »hovedgenstand« og/eller »pris« som omhandlet i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 kan fortolkes således, at de – blandt de elementer, der udgør den modydelse, som kreditinstituttet har ret til – omfatter ÅOP for den omhandlede kreditaftale, der bl.a. består af en fast eller variabel rentesats, bankgebyrer og andre omkostninger, som er inkluderet og defineret i aftalen.
- 45 Ifølge ordlyden af det nævnte spørgsmål ønskes det desuden oplyst, hvorvidt begreberne »hovedgenstand« og/eller »pris« omfatter alle de vilkår i en forbrugerkreditaftale, der er sikret ved pant, der omfatter en modydelse, som forbrugeren skal betale til kreditgiveren, og som er en del af begrebet »samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkrediten« som defineret i artikel 3, litra g), i direktiv 2008/48, og følgelig en del af ÅOP.
- 46 Det skal imidlertid for det første konstateres, at det fremgår af alle begrundelserne for forelæggelsesafgørelsen, at tvisten i hovedsagen, som den foreligger på appelstadiet ved den forelæggende ret, højst angår to typer vilkår vedrørende den modydelse, som forbrugeren skal betale kreditgiveren, og som er indeholdt i de i hovedsagen omhandlede kreditaftaler, nemlig vilkår, der indfører en »risikoprovision«, som långiveren oppebærer, og vilkår, der giver denne lov til på visse betingelser at ændre rentesatsen. I forbindelse med denne sag rejses spørgsmålet om, hvorvidt sådanne vilkår falder ind under anvendelsesområdet for artikel 4, stk. 6, i lov nr. 193/2000, der tilsigter at gennemføre artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, i rumænsk ret.
- 47 For det andet kan den præcise rækkevidde af begreberne »hovedgenstand« og »pris« som omhandlet i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 ikke fastlægges ud fra begrebet »samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkrediten« som omhandlet i artikel 3, litra g), i direktiv 2008/48.
- 48 Dette sidstnævnte begreb er nemlig defineret særdeles bredt, således at den samlede sum af alle de omkostninger eller gebyrer, som forbrugeren skal betale, og som er forbundet med de betalinger, som denne sidstnævnte foretager såvel til kreditgiveren som til tredjepersoner, er klart angivet i forbrugerkreditaftaler, idet et sådant proceduremæssigt krav bidrager til det hovedformål om gennemsigtighed, som dette direktiv forfølger.
- 49 Eftersom artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 foreskriver en undtagelse til den ordning med indholdsmæssig kontrol med urimelige kontraktvilkår, der er foreskrevet i den beskyttelsesordning til fordel for forbrugerne, som er gennemført med dette direktiv, skal denne bestemmelse til gengæld fortolkes strengt (dom Kásler og Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, præmis 42).
- 50 I øvrigt skal udtrykkene »aftalens hovedgenstand« og »overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor« som omhandlet i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 normalt undergives en selvstændig og ensartet fortolkning i hele Den Europæiske Union, som skal søges under hensyntagen til bestemmelsens kontekst og formålet med den pågældende ordning (jf. i denne retning dom Kásler og Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, præmis 37 og 38).
- 51 Domstolen har i øvrigt i sin praksis udledt kriterier til fortolkningen af de nævnte begreber, der netop tager hensyn til det formål, som direktiv 93/13 forfølger, nemlig at forpligte medlemsstaterne til at indføre en ordning, som sikrer, at den eventuelt urimelige karakter af alle kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, kan efterprøves med henblik på den beskyttelse, der skal

gives forbrugeren på grund af den omstændighed, at denne befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau (jf. i denne retning dom Kásler og Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, præmis 39 og 40).

- 52 Følgelig skal det fastslås, at den forelæggende ret med sit spørgsmål nærmere bestemt ønsker oplyst, om artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at udtrykkene »aftalens hovedgenstand« og »overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor« omfatter den type vilkår, der er indeholdt i kreditaftaler som de i hovedsagen omhandlede, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og forbrugere, som dels på visse betingelser giver kreditgiveren lov til ensidigt at ændre rentesatsen, dels indeholder en »risikoprovision«, som denne oppebærer.
- 53 Selv om det i denne henseende alene påhviler den forelæggende ret at udtale sig om, hvorledes disse vilkår skal kvalificeres i lyset af de faktiske omstændigheder i det konkrete tilfælde, er Domstolen ikke desto mindre i henhold til bestemmelserne i direktiv 93/13, nærmere bestemt artikel 4, stk. 2, kompetent til at fastlægge de kriterier, som den nationale retsinstans kan eller skal anvende ved undersøgelsen af kontraktvilkår i lyset af disse bestemmelser (dom Kásler og Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, præmis 45).
- 54 Domstolen har fastslået, at de kontraktvilkår, som er omfattet af begrebet »aftalens hovedgenstand« i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, skal forstås som vilkår, der fastlægger aftalens hovedydelser, og som dermed er kendetegnende for aftalen. De vilkår, som derimod er underordnede i forhold til dem, der definerer selve aftaleforholdets natur, kan ikke være omfattet af begrebet »aftalens hovedgenstand«. Det tilkommer den forelæggende ret på baggrund af låneaftalens art, almindelige opbygning og bestemmelser samt den juridiske og faktuelle sammenhæng, hvori den indgår, at afgøre, om det pågældende vilkår udgør et væsentligt kendetegn ved debtors ydelse, der består i tilbagebetaling af det beløb, som långiver har stillet til rådighed (jf. i denne retning dom Kásler og Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, præmis 49-51).
- 55 Domstolen har ligeledes fastslået, at det fremgår af ordlyden af artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, at denne anden kategori af vilkår, som ikke skal underkastes en undersøgelse af deres eventuelle urimelige karakter, har en begrænset rækkevidde, eftersom denne alene vedrører overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, idet denne udelukkelse forklares af den omstændighed, at der ikke findes nogen skala eller noget retligt kriterium, som ville kunne lægges til grund for kontrollen af denne overensstemmelse (jf. i denne retning dom Kásler og Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, præmis 54 og 55).
- 56 Vilkår vedrørende den modydelse, som forbrugeren skal betale kreditgiveren, eller som har indvirkning på den faktiske pris, der skal erlægges til sidstnævnte af forbrugeren, er således i princippet ikke omfattet af denne anden kategori af vilkår, undtagen for så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt størrelsen af modydelsen eller den pris, der er angivet i aftalen, står i et rimeligt forhold til den tjenesteydelse, der er blevet leveret som modydelse af kreditgiveren.
- 57 Hvad navnlig angår kvalificeringen i forhold til de kriterier, der er nævnt i denne doms præmis 54-56, af de i hovedsagen omhandlede aftalevilkår med henblik på anvendelsen af artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, og først og fremmest af de vilkår, der giver kreditgiveren lov til på visse betingelser ensidigt at ændre rentesatsen, er der flere elementer, der tyder på, at disse ikke falder ind under anvendelsesområdet for den udelukkelse, der er indeholdt i denne bestemmelse.
- 58 Først og fremmest skal det nemlig bemærkes, at Domstolen allerede har fastslået, at et lignende vilkår, som vedrører en mekanisme til ændring af omkostningerne for de tjenesteydelser, der skal leveres til forbrugeren, ikke er omfattet af artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 (dom Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, præmis 23).

- 59 Derefter skal det konstateres, at vilkår, der giver kreditgiveren lov til ensidigt at ændre rentesatsen, udtrykkeligt er nævnt i punkt 1, litra j), i bilaget til direktiv 93/13, der i henhold til sidstnævnte direktivs artikel 3, stk. 3, indeholder en vejledende og ikke-udtømmende liste over vilkår, der kan betragtes som urimelige. Punkt 2, litra b), i dette bilag præciserer de betingelser, under hvilke nævnte punkt 1, litra j), ikke er til hinder for sådanne vilkår.
- 60 Under hensyntagen til det formål, som bilaget til direktiv 93/13 forfølger, nemlig at tjene som en »grå liste« over vilkår, der kan anses for at være urimelige, ville en medtagelse på denne liste af vilkår, som gør det muligt for kreditgiveren ensidigt at ændre rentesatsen, i vid udstrækning få berøvet sin effektive virkning, såfremt en vurdering af deres eventuelt urimelige karakter i henhold til artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 på forhånd var udelukket.
- 61 Dette gælder også for den rumænske lovgivning, der finder anvendelse, og navnlig for artikel 4, stk. 4, i lov nr. 193/2000, der tilsigter at gennemføre artikel 3, stk. 3, i direktiv 93/13, og det i denne bestemmelse omhandlede bilag, i form af en ordning, der består i at udarbejde en »sort liste« over vilkår, der skal anses for at være urimelige. Desuden falder en sådan ordning ind under de strengere bestemmelser, som medlemsstaterne under iagttagelse af EU-retten kan vedtage eller opretholde på det område, der er reguleret af direktiv 93/13, med henblik på at sikre forbrugeren et højere beskyttelsesniveau i henhold til direktivets artikel 8.
- 62 Endvidere kan den omstændighed, at vilkår – idet disse rent faktisk indeholder en justeringsmekanisme, der gør det muligt for kreditgiveren at ændre det vilkår, der fastsætter rentesatsen – ikke synes at kunne adskilles fra det vilkår, der fastsætter rentesatsen, og som kan udgøre en del af aftalens hovedgenstand, også udgøre et indicium for den underordnede karakter af sådanne vilkår.
- 63 Endelig synes disse vilkår ligeledes at falde uden for anvendelsesområdet for artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, idet det med forbehold af den forelæggende rets efterprøvelse synes at fremgå af de sagsakter, som Domstolen råder over, at deres urimelige karakter er gjort gældende ikke på grund af en påstået uoverensstemmelse mellem størrelsen af den ændrede rentesats og nogen form for modydelse til gengæld for denne ændring, men på grund af de betingelser og kriterier, der giver kreditgiveren lov til at foretage denne ændring, navnlig med den begrundelse, at »der er indtrådt væsentlige ændringer på pengemarkedet«.
- 64 Hvad for det andet angår vilkår som de i hovedsagen omhandlede, der vedrører en »risikoprovision« oppebåret af kreditgiveren, er der flere elementer, der tyder på, at disse ikke falder ind under en af de to kategorier, der er udelukket i medfør af artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13.
- 65 Indledningsvis opstår spørgsmålet om, hvorvidt sådanne vilkår kan falde ind under den udelukkelse, der følger af nævnte artikel 4, stk. 2, såfremt det blev antaget – hvilket det, som det allerede er blevet bemærket i denne doms præmis 54, påhviler den forelæggende ret at efterprøve – at de hører ind under de aftalevilkår, der definerer aftalens »hovedgenstand«.
- 66 Det påhviler således denne ret at vurdere, om disse vilkår under hensyntagen til de betragtninger, der er angivet i præmis 54, fastlægger en af de hovedtyper, der er indeholdt i de i hovedsagen omhandlede aftaler, eller om disse snarere har en underordnet karakter i forhold til de vilkår, der definerer selve aftaleforholdets natur.
- 67 I forbindelse med denne vurdering vil nævnte ret navnlig skulle tage hensyn til det hovedformål, der forfølges med »risikoprovisionen«, og som består i at sikre tilbagebetaling af lånet, der klart udgør en grundlæggende forpligtelse, der påhviler forbrugerne som modydelse for at få lånebeløbet stillet til rådighed.

- 68 I betragtning af det mål – som nævnt i denne doms præmis 51 – om beskyttelse af forbrugerne, der skal ligge til grund for fortolkningen af bestemmelserne i direktiv 93/13, er selve den omstændighed, at »risikoprovisionen« kan anses for at udgøre en forholdsvis væsentlig del af ÅOP og således af de indtægter, som kreditgiveren får fra de pågældende kreditaftaler, i øvrigt i princippet uden betydning i forhold til vurderingen af, hvorvidt de kontraktvilkår, der vedrører denne provision, definerer aftalens »hovedgenstand«.
- 69 Det påhviler desuden ligeledes den forelæggende ret at efterprøve, hvorvidt vilkår, der vedrører en »risikoprovision«, som oppebæres af kreditgiveren, som de i hovedsagen omhandlede kan være omfattet af den anden kategori af udelukkelse som omhandlet i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13. Bestemte elementer i de sagsakter, som Domstolen råder over, synes imidlertid snarere at pege i retning af, at dette ikke er tilfældet.
- 70 Stadig med forbehold for denne rets efterprøvelse synes visse af de nævnte elementer at tyde på, at genstanden for tvisten i hovedsagen ikke er overensstemmelsen mellem størrelsen af denne provision og en hvilken som helst ydelse, som kreditgiveren leverer, idet det gøres gældende, at kreditgiveren ikke leverer nogen form for reel ydelse, der kan udgøre en modydelse for denne provision, således at spørgsmålet om provisionens overensstemmelse ikke opstår (jf., analogt, dom Kásler og Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, præmis 58).
- 71 Derimod tyder oplysningerne i de sagsakter, som Domstolen råder over, på, at tvisten i hovedsagen hovedsageligt vedrører begrundelsen for de pågældende vilkår og navnlig spørgsmålet om, hvorvidt disse vilkår – idet de pålægger forbrugeren at betale et betydeligt beløb i provision, hvilket har til formål at sikre tilbagebetalingen af lånet, selv om det er gjort gældende, at denne risiko allerede er sikret ved pant, og at banken som modydelse for denne provision ikke leverer nogen reel ydelse til forbrugeren, der er i forbrugers interesse – skal anses for at være urimelige i henhold til artikel 3, stk. 3, i direktiv 93/13.
- 72 Endelig skal det fastslås, at såfremt den forelæggende ret, henset til de oplysninger, som Domstolen har givet som svar på det forelagte spørgsmål, måtte nå frem til, at de omhandlede vilkår ikke desto mindre er omfattet af »aftalens hovedgenstand«, eller at de rent faktisk anfægtes i forbindelse med overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, skal der i forhold til disse vilkår ikke desto mindre under alle omstændigheder foretages en vurdering af deres eventuelt urimelige karakter, såfremt det konstateres – hvilket det ligeledes påhviler den forelæggende ret at efterprøve – at disse ikke er affattet klart og forståeligt (jf. i denne retning dom Kásler og Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, præmis 61).
- 73 I denne henseende skal der mindes om, at kravet om, at kontraktvilkår skal være gennemsigtige, som det fremgår af artikel 4, stk. 2, og artikel 5 i direktiv 93/13 – bestemmelser, der i øvrigt har samme rækkevidde – ikke kan indskrænkes til, at vilkår formelt set blot skal være affattet grammatisk klart og forståeligt (jf. i denne retning dom Kásler og Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, præmis 69 og 71).
- 74 Det følger navnlig af artikel 3 og 5 i direktiv 93/13 såvel som af punkt 1, litra j) og l), samt punkt 2, litra b) og d), i bilaget til dette direktiv, at det er af væsentlig betydning for overholdelsen af kravet om gennemsigtighed at afklare, om formålene med og detaljerne omkring mekanismen til ændring af rentesatsen og forholdet mellem denne mekanisme og den, der er fastsat i andre vilkår vedrørende långiverens honorar, er klart beskrevet i låneaftalen, så en oplyst forbruger på grundlag af klare og forståelige kriterier kan forudse, hvilke økonomiske følger dette kan få for ham (jf. i denne retning dom Kásler og Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, præmis 73).

- 75 Det påhviler den forelæggende ret at undersøge dette spørgsmål på baggrund af alle relevante faktiske omstændigheder – herunder den reklame og de oplysninger, som långiver fremkom med under forhandlingen af låneaftalen – og under hensyntagen til det opmærksomhedsniveau, der kan forventes af en almindeligt oplyst, rimelig opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger (jf. i denne retning dom Kásler og Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, præmis 74).
- 76 Hvad imidlertid angår de i hovedsagen omhandlede aftalevilkår og først og fremmest dem, der giver kreditgiveren lov til ensidigt at ændre rentesatsen, er det nødvendigt at undersøge, i hvilket omfang de forhøjelser af denne rentesats, som kreditgiveren kan foretage på grundlag af det ved første øjekast lidet gennemsigtige kriterium om »indtræden af væsentlige ændringer på pengemarkedet«, kan forudsiges af forbrugeren, selv om denne sidstnævnte formulering grammatisk set i sig selv er klar og forståelig.
- 77 Hvad for det andet angår de vilkår, der vedrører »risikoprovisionen«, opstår spørgsmålet om, hvorvidt den pågældende kreditaftale på en gennemsigtig måde giver en begrundelse for det honorar, der svarer til denne provision, idet det bliver bestridt, at kreditgiveren er forpligtet til at levere en reel modydelse for at opnå den nævnte provision, ud over den omstændighed, at denne påtager sig risikoen for manglende tilbagebetaling, i hvilken forbindelse det er gjort gældende, at denne allerede er sikret ved pant. At de begrundelser, som i de i hovedsagen omhandlede aftaler gives for disse vilkår, ikke er gennemsigtige, synes i øvrigt at blive bekræftet af den omstændighed – som nævnt i denne doms præmis 29 – at kreditgiveren i den foreliggende sag har tilbudt låntagerne at udskifte betegnelsen af de nævnte vilkår med betegnelsen »provision for forvaltning af kreditten« uden dog at ændre indholdet af disse.
- 78 Under hensyn til alle de ovenstående betragtninger skal det forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at udtrykkene »aftalens hovedgenstand« og »overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor« under omstændigheder som de i hovedsagen foreliggende i princippet ikke omfatter den type vilkår, der er indeholdt i kreditaftaler som de i hovedsagen omhandlede, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og forbrugere, som dels på visse betingelser giver kreditgiveren lov til ensidigt at ændre rentesatsen, dels indeholder en »risikoprovision«, som denne oppebærer. Det påhviler dog den forelæggende ret at efterprøve denne kvalificering af de nævnte aftaleklausuler på baggrund af de pågældende aftalers art, almindelige opbygning og bestemmelser samt den juridiske og faktuelle sammenhæng, hvori de indgår.

Sagens omkostninger

- 79 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parter udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Niende Afdeling) for ret:

Artikel 4, stk. 2, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal fortolkes således, at udtrykkene »aftalens hovedgenstand« og »overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor« under omstændigheder som de i hovedsagen foreliggende i princippet ikke omfatter den type vilkår, der er indeholdt i kreditaftaler som de i hovedsagen omhandlede, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og forbrugere, som dels på visse betingelser giver kreditgiveren lov til ensidigt at ændre rentesatsen, dels indeholder en »risikoprovision«, som denne oppebærer. Det påhviler dog den forelæggende ret at efterprøve denne kvalificering af de nævnte aftalevilkår på baggrund af de pågældende aftalers art, almindelige opbygning og bestemmelser samt den juridiske og faktuelle sammenhæng, hvori de indgår.

Underskrifter